

«Στη Σωφρονιστική Αποικία»

Ομάδα Σημείο Μηδέν

Μαρώ Τριανταφύλλου

2009

Μια νέα θεατρική ομάδα, η Ομάδα «Σημείο Μηδέν», με σαφές καλλιτεχνικό και πολιτικό στίγμα κάνει την πρώτη της θεατρική παρέμβαση με τη «Σωφρονιστική Αποικία» του Κάφκα, στον Χώρο Ιστορικής Μνήμης, ΚΟΡΑΗ 4.

Στην Πατρινέλλα του Κ. Λογαρά, που είχε ανεβάσει ο Θ. Τερζόπουλος τη χρονιά που η Πάτρα ήταν Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης από την άξια ομάδα «Άττις», όλοι νέοι και ταλαντούχοι ηθοποιοί, είχα ξεχωρίσει τον **Σάββα Στρούμπο**. Το έντονο βλέμμα του καρφωνότανε στον κάθε ένα θεατή ξεχωριστά, λες και απευθυνότανε προσωπικά στον καθένα μας, λες και πολιορκούσε δραστικά τη συνείδησή μας ζητώντας να μπει μέσα μας και να αφήσει το μήνυμά του και το χνάρι του στην ψυχή μας. Δεν είναι τυχαίο πως πρόκειται για ένα καλλιτέχνη με έντονη πολιτική δραστηριότητα, για τον οποίο η τέχνη του ηθοποιού είναι «πολιτική εξέγερση, πολιτική καταγγελία και οντολογική διερώτηση». Έχοντας διαρκώς κατά νου την πολιτική διάσταση της τέχνης, φέτος, αφού εγκατέλειψε τις άλλες καλλιτεχνικές δραστηριότητες, αφοσιώθηκε στη νέα θεατρική ομάδα **Σημείο Μηδέν** που πρόκειται να ανεβάσει σε λίγες βδομάδες το διήγημα του Κάφκα «**Στη Σωφρονιστική Αποικία**» στον χώρο ιστορικής μνήμης της Κοραή 4, στο παλιό κτίριο της Εθνικής Ασφαλιστικής, που κατά τη διάρκεια της ναζιστικής κατοχής στέγασε την Κομανταντούρα και στα υπόγειά του φυλακίστηκε και βασανίστηκε πολύς κόσμος.

Με καταμετρημένες τουλάχιστον 600 θεατρικές ομάδες πανελλαδικά πώς αποφασίζετε τη δημιουργία ενός νέου σχήματος, μέσα σε ένα σχεδόν ασφυκτικά γεμάτο θεατρικό τοπίο, με την οικονομική κρίση που περιορίζει τις δυνατότητες του θεατρόφιλου κοινού; Τι νέο και διαφορετικό έχει να προσφέρει το «Σημείο Μηδέν»; Ποια είναι η θεατρική φιλοσοφία του;

Το «Σημείο Μηδέν» αποτελούμε οι Ρόζα Προδροίμου, Νίκος Δροσάκης, Αντιγόνη Ρήγα, Μιλτιάδης Φιορέντζης κι εγώ. Είμαστε πέντε ηθοποιοί που μας ενώνει η αγάπη της τέχνης μας, η βαθιά ριζωμένη μέσα μας πεποίθηση στην σημασία και την αξία της συλλογικής δουλειάς και μια κοινή πίστη: η θεατρική τέχνη πραγματώνεται και προωθείται μέσα από πυρήνες δημιουργών που νιώθουν βαθιά την ανάγκη της έρευνας, της δημιουργίας νέων μορφών έκφρασης. Και οι πέντε μας επιθυμούμε να ανιχνεύσουμε ανεξερεύνητα καλλιτεχνικά τοπία, με όποιο κόστος, όποιο κι αν είναι το τίμημα μιας τέτοιας δραστηριότητας. Έχουμε ως υπόβαθρο των αναζητήσεών μας, ως βάση της δουλειάς μας δηλαδή, τις παραδόσεις καλλιτεχνών που στιγμάτισαν το θέατρο του 20ου αιώνα: Στανισλάβσκι, Μέγιερχολντ, Μπρεχτ, Γκροτόφσκι. Εγώ προσωπικά, σε μεγάλο βαθμό, έχω επηρεαστεί από τη δουλειά μου κοντά στο Θόδωρο Τερζόπουλο. Θεωρώ, ωστόσο, ως το σημαντικότερο συνεκτικό μας στοιχείο τη διάθεσή μας για μια συνειδητή ρήξη με το αστικό θέατρο.

Διαγράφετε εντελώς το αστικό θέατρο;

Όχι. Υπάρχουν σκηνοθέτες και ηθοποιοί από τους οποίους αντλώ κι έχω μάθει πολλά. Η αναζήτηση όμως μιας τέχνης συγκρουσιακής και στο βάθος επαναστατικής πρέπει να πάει πέρα από τους όρους και τις νόρμες που αυτό το θέατρο επιβάλλει.

Ένα είδος πατροκτονίας δηλαδή...

Κατά μία έννοια, ναι. Θεωρώ σημαντικό για τα νέα σχήματα να υπάρχει πίσω από τη δουλειά τους η παιδεία, η αναφορά σε σύγχρονα και παλιότερα ρεύματα της θεατρικής δημιουργίας, η πολιτική θέση και το όραμα. Όμως οι νέοι δημιουργοί πρέπει να προχωρήσουμε πιο πέρα από τα ήδη κερτημένα τοπία, διανοίγοντας νέους δρόμους και μονοπάτια για τη θεατρική τέχνη...

Πώς θα επιβιώσετε οικονομικά; Από ό,τι κατάλαβα δεν έχετε κατά νου την κρατική επιχορήγηση.

Ζω με ταμείο ανεργίας. Ήταν επιλογή μας να γίνουμε ηθοποιοί και ήταν πάλι επιλογή μας να αποστραφούμε την τηλεόραση, που μπορεί να σου δώσει μια οικονομική άνεση. Θέλουμε να μπορούμε να ζούμε από τη δουλειά μας και μόνο. Και αυτό είναι και πολιτική για την οποία αγωνιζόμαστε: οι άνθρωποι να ζουν από τη δουλειά τους και μόνο. Όχι,

δεν περιμένω καμιά κρατική επιχορήγηση, που έτσι κι αλλιώς για μια μικρή ομάδα είναι ψίχουλα, που δεν αρκούν ούτε για τα βασικά. Αντιμετωπίζουμε μεγάλες δυσκολίες. Ευτυχώς μας παραχωρούν δωρεάν το χώρο της Κομμαντατούρ. Έτσι έχουν τα πράγματα, όμως χωρίς τη θυσία, η τέχνη του θεάτρου δεν μπορεί να προχωρήσει.

Γιατί επιλέξατε ως εναρκτήριο έργο της ομάδας ένα διήγημα του Κάφκα;

Κατ' αρχάς δεν επιλέξαμε ένα διήγημα του Κάφκα, αλλά το συγκεκριμένο διήγημα, «Στη Σωφρονιστική αποικία», που δείχνει πολύ καθαρά το φαινόμενο του ολοκληρωτισμού. Το σύγχρονο κοινωνικό σύστημα, με φοβερά πολύπλοκους μηχανισμούς αφομοίωσης, εγκλείει το άτομο σε αφοριστικές ταυτότητες, που καταπνίγουν την διαφορετικότητα και στερούν την ελευθερία. Νέες μορφές ολοκληρωτισμού έχουν δημιουργηθεί και, με τη σειρά τους, παράγουν νέες μορφές εξουσίας, πολέμων, καταναγκασμών. Το διήγημα αυτό σήμερα δείχνει τρομερά επίκαιρο, ταίριαζε στους πολιτικούς μας προβληματισμούς. Είναι πολύ ενδιαφέρον να δει κανείς ότι, ενώ το διήγημα γράφτηκε μόλις το 1919, προτού ξεδιπλωθούν στην Ευρώπη οι μεγάλοι ολοκληρωτισμοί, - φασισμός, ναζισμός, σταλινισμός - αλλά και πριν η ανθρωπότητα μάθει για τα Άουσβιτς αλλά και τις σύγχρονες εκδοχές τους, τα Γκουαντάναμο. Ο Κάφκα, μέσα από το διήγημά του, μας μεταφέρει σε ένα ολοκληρωτικό καθεστώς, που κατά την προσφιλή συγγραφική του συνήθεια, δεν έχει γεωγραφικό και χρονολογικό προσδιορισμό. Ένας κατηγορούμενος, που δεν γνωρίζει καν για ποιο πράγμα κατηγορείται, υφίσταται την σωφρονιστική ποινή του: το μηχάνημα σωφρονισμού εγγράφει μέχρι θανάτου στο σώμα του κατηγορούμενου το νόμο που παραβιάστηκε. Ένας παρατηρητής είναι παρόν και κρίνει τη διαδικασία...

Έχει πολλά στοιχεία από τη Δίκη...

Το πολύ ενδιαφέρον στοιχείο του έργου είναι η διαρκής μετάβαση από την πολιτική καταγγελία στη διερώτηση περί του όντος, στην οντολογική διερώτηση... Ο Μπρεχτ, παίρνει ένα ιστορικό, κοινωνικό ή πολιτικό φαινόμενο, ρίχνει πάνω του άπλετο φως, και έπειτα προτείνει συγκεκριμένη λύση γι' αυτό. Αντίθετα ο Κάφκα, φέρνει κάτι στο φως, το αναλύει στα ακραία του όρια και γι' αυτόν, η ίδια η ακραία κατάδειξη του φαινομένου είναι ήδη θέση πολιτική, αισθητική... Δείχνει τη διαφωνία

του, αλλά αφήνει τη διερώτηση ανοιχτή, να φτάνει μέχρι τις οντολογικές της διαστάσεις.

Ο τρόπος που παρουσιάσατε το έργο μας υποψιάζει για τους λόγους που επιλέξατε να το παρουσιάσετε σε ένα χώρο ποτισμένο με ιστορική μνήμη σαν τον Μέγαρο της Εθνικής Ασφαλιστικής, Κοραή 4, που στέγασε την Κομαντατούρα στα χρόνια της ναζιστικής κατοχής, ένα τόπο φυλάκισης και μαρτυρίου.

Φυσικά. Υπάρχει ένα νήμα από το χτες στο σήμερα. Δέστε πόσο κοντά σ' αυτά είναι το Γκουαντάναμο, τα λευκά κελιά, το Αμπού Γκράηβ, το Ιράκ. Η μνήμη του ολοκληρωτισμού του 20ου αιώνα και η ιστορική μνήμη που φέρει ο χώρος της Κομαντατούρα. Κάθε φορά που κατεβαίνω εκεί κάτω, συγκλονίζομαι. Διαβάζω στους τοίχους, με τα γράμματα των αγωνιστών που φυλακίστηκαν εκεί «Θέλω νερό», «Νερό ζητώ» και είναι σαν να μιλάει η ιστορία. Ο χώρος, που είναι γεμάτος από τις μνήμες του εγκλεισμού την ναζιστική περίοδο, συναντά τις σύγχρονες μνήμες των εγκλεισμών.

Η έννοια του εγκλεισμού φαίνεται να σας απασχολεί πολύ, στο λόγο σας επανέρχεστε τακτικά σ' αυτήν...

Ναι, είναι η κεντρική έννοια πάνω στην οποία δουλεύουμε, ακολουθώντας το καφκικό κείμενο: εγκλεισμός σε ένα κενό φυσικού περιβάλλοντος, εγκλεισμός από το ολοκληρωτικό κοινωνικό πολιτικό σύστημα εντός του οποίου ζει το άτομο, εγκλεισμός μέσα στο ίδιο του το σώμα. Μια κατάσταση όπου δεν υπάρχει δυνατότητα φυγής.

Μιλάμε προφανώς για ένα πολιτικό θέατρο...

Ως άνθρωπος, ως πολίτης, έχω πολιτική δραστηριότητα. Είμαι στρατευμένος. Όμως, βλέπω την πολιτική τέχνη από την καλλιτεχνική της πλευρά. Θέλω να πω το πολιτικό μέσα στην τέχνη δεν είναι μόνο θέμα διαμόρφωσης θέσεων, διακίνησης ιδεών, αυτά τα κάνουμε και στο κίνημα, οργανωνόμαστε και παλεύουμε συλλογικά. Στην τέχνη το πολιτικό οφείλει να περνά έμμεσα, αντανakλαστικά, με άλλους τρόπους.

Μπορούμε να μιλάμε για αριστερή ή για επαναστατική τέχνη στην εποχή μας;

Πιστεύω στην επαναστατική διάσταση της τέχνης... στη φτωχή τέχνη... Θυμάμαι πάντα τον Μέγιερχολντ, που έκανε το Θέατρο του Οκτώβρη με ηθοποιούς ερασιτέχνες που έρχονταν στις πρόβες με εργατικές φόρμες

και ακολουθούσαν τον Κόκκινο Στρατό παίζοντας παραστάσεις για τους στρατιώτες. Αυτό τον ώθησε να έρθει σε σύγκρουση με την αστική τέχνη και να διαμορφώσει μια δική του επαναστατική αισθητική. Και εμάς στο «Σημείο Μηδέν» μας ενδιαφέρει η εκπαίδευση του ηθοποιού να διαμορφώνει ηθοποιούς-μαχητές. Το σώμα του ηθοποιού να απελευθερώνεται, να γίνεται φορέας των εξεγερσιακών παρορμήσεων που κρύβει μέσα του. Η αισθητική μας διαμορφώνεται μέσα από τη διαδικασία αυτή. Για μας η τέχνη του ηθοποιού έχει και μια πολιτική ή εξεγερσιακή διάσταση, αρχίζει από την πολιτική καταγγελία και φτάνει μέχρι την οντολογική διερώτηση.